Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014, p. 1621-1627, ANKARA-TURKEY

SANAT YAPITINDA PSİKOLOJİK OBJE*

*Mehmet YAPICI***

*Gülbin Zeren NALİNCİ***

ÖZET

Sanat, uygar ve modern dünyanın görülmeyen temel yapı taşıdır. İnsanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik sanatsal yaratıcılığıdır. Sanat eğitimi, bireylerin sanat ve kültür alanlarında yetiştirilip, bilinçlendirilme etkinliğidir. Teorik ve uygulamalı çalışmalarla verilen sanat eğitimi kimi zaman sadece plastik sanatları, kimi zaman da diğer sanat dallarını da içerisine alır. Sanat eğitimi süreci uygulamalı çalışmaları da içerdiğinden dolayı yaratıcılığı etkilediği bilinmektedir. Çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile dış dünyayı algılaması değişen bireyin, daha yaratıcı, kendine güvenen, üretici, çevresini olumlu yönde değiştirmeye ve yeni biçimler vermeye çalışan biri olacağı düşünülmektedir. İnsan için sanatın ürün olarak ortaya çıkmasını sağlayan itici güç sanatçının psikolojik objeleridir. Psikolojik obje sanatçının ontolojik gizil kaynağıdır. Bir sanatçının yapıtının merkezinde doğrudan ya da dolayı olarak, psikolojik obje yer alır. Psikolojik obje çoğunlukla sanatçının eserinde ortaya çıkan ve bilinçaltı süreçler yoluyla geçmişten gelen olumlu ya da olumsuz yaşantıları temsil eden bir şeydir.

Sanatçının psikolojik objesi her şey olabilir. Bir insan, bir nesne, bir düşünce, bir inanış, bir duygu, kısaca sanatçının yapıtlarına yansıyan ve merkezinde yer alan şey psikolojik objedir. Bu çalışmada, bir sanat yapıtının üretilme sürecinde psikolojik obje olgusu analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Sanatçı, Sanat Yapıtı, Psikolojik Obje

---

*__Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.__

** Öğr. Gör. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, El-mek: myapici69@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD, El-mek: gulbinzeren.nalinci@amasya.edu.tr

PSYCHOLOGICAL OBJECT IN THE WORK OF ART

ABSTRACT

Art is the unseen basic building block of the modern and civilized world. The most prominent feature that distinguishes human beings from other creatures is artistic creativity. Art education can be called as "the effort of having people to grow up and make them conscious of art and culture". Art education is there for raise awarness indivudually both in theoretical and practical ways, includes plastic arts and sometimes other areas of art. Art education also includes practical works, it is known that it has a huge effect on creativity. It is thought that, as the human being changes his perceptions on the external world by the help of art education; he/she becomes more creative, more self-confident, productive and willing to have positive effect upon his social environment. For people driving force behind the emergence of art as a product of the artist are psychological objects. Psychological object is ontological potential sources for artist. At the heart of an artist's work as due directly or psychological objects are located. Psychological objects, mostly occurs in the artist's work. Subconscious processes through positive or negative experiences from the past is something that represents.

Artist's psychological object can be anything. A human being, an object, a thought, a belief, a feeling, briefly reflected in the works of artists and objects situated in the center is a psychological thing. In this study, a work of art produced in the process of analyzing the psychological phenomenon of objects being studied.

Key Words: Art, Artist, Artwork, Psychological object

Giriş

Sanat, bir duygunun, bir tasarının bir güzelliğin ortaya konulmasında kullanılan yöntemin tümü ve yaratıcılık olarak (İslimyeli, 1976) betimlenmektedir. Rodin, sanatı dünyayı anlamak ve anlatmak isteyen bir düşünce çabası olarak tanımlar (Erinç, 1998). Tolstoy için sanat, insanın bir zaman duymuş olduğu bir duyguyu kendinde canlandırdıktan sonra aynı duyguyu başkalarının da duyabilmesi için hareket, çizgi, renk, ses ya da sözcüklerde belirlenmiş biçimler aracılığı ile onlara aktarmasıdır (Doğan, 1998). Platon'un sanatçıyı "Tanrılar tarafından kutsal bir çılgınlık verilen kişi" (Sontag, 1991) olarak betimlediği günden bugüne kadar sanat ve sanatsal yaratının ne olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu tartışmaların biteceğine dair en küçük bir işaret bulunmamaktadır ve bu sanatın ve insanlığın geleceği açısından iyiye işaret olarak düşünülmektedir.

Duygu durum olarak betimlenmesi zor ve ortak bir yaklaşımda buluşmanın zorluğu, sanatı bir yandan tartışmalı ve ve öznel bir alana taşırken bir yandan da özgürleştirmektedir. Sanatın özgürleşmesi ise insanın özgürleşmesi demektir. Sanat ve sanatçının ontolojik özne ve nesne ilişkisi gündelik yaşama ve insanın özgürlük karşısındaki özbilincine yansımaktadır. Sanat, bilişsel ve duyuşsal sınırları zorlayarak, evreni ve içindeki insanı anlamlandırma ve anlamlı kılma çabasında, bilim ve teknolojiden hatta felsefeden bile rol çalmaktadır. Bazen basit bir melodi, sıradan bir çizim, gündelik bir heykel; toplumsal bilinç oluşturmada, felsefi ya da siyasal bir kuramdan, ilkeden, kişiden çok daha fazla etkili olabilmektedir.

Sanat, üzerinde konuşulduğunda, düşünüldüğünde, duyumsandığında tükenmek yerine çoğalan, insan olmaklığın en güzel yansımalarından biridir. Bu yansımada, sanat ve sanatçının duruşu ile estetik ve estetik kaygının ontolojik doğası ayrı ayrı okunması gereken olgulardır. Sanat ve sanatçı denildiğinde bir tamlanmışlığı mı anlamak gerekir yoksa bir kopuşu mu anlamak gerekir? Buna somut ve net bir cevap verilmesi olanaklı değildir. Yerine göre her ikisi de doğru ya da yanlış olabilir. Bunu anlamanın yolu; estetik ve estetik kaygının nerede ve nasıl konumlandırıldığı ile yakından ilişkilidir. Estetik; duyumsanan coşku ile anlamlandırıldığında, estetik kaygı yaratı sürecindeki yaşanan her türlü duygu durum değişkenliğidir. Bu süreç, acıdan mutluluğa ulaşan geniş bir yelpazedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde; estetik, hoş duygular yaratan duygusal bir atmosferi ifade ederken, estetik kaygı; sanatçının yapıtına yansıyan duygu durumunun a priori bir izdüşümüdür. Dolayısıyla, sanatçının kaygısı, izleyicinin/tüketicinin estetik hazzının kaynağı olabilmektedir. Bu durumda, sanat ve sanatçının bulunduğu bağlam, nereden ve nasıl baktığınıza göre değişebilmektedir.

Bir sanat yapıtının mantığı hem sanatçıya hem de çağa özgüdür (Edman, 1977). Bu nedenle, bir sanatçıyı ve yapıtını matematiksel bir ilişki içinde bir denklemi çözer gibi çözmek söz konusu bile olamaz. Bir sanatçıyı ve yapıtını anlamaya çalışırsınız. Bu anlamlandırma süreci öznel bir süreçtir. Bu öznel süreç, anlamak isteyenin niyetine, bilişsel ve duyuşsal geçmişine, entellektüel birikimine ve bireysel değer yargılarının oluşma biçimine kadar bir çok değişken tarafından yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma, aklın ve mantığın değil daha çok duyumlarımızın belirlediği uyarıcıların bir sonucudur. Benzer şekilde, sanatçının sanat yapıtındaki bir özne olarak durumu da doğası gereği bilinçaltı süreçlerin bir yansıması olarak duyuşsal ve öznel bir sürecin yansımasıdır.

Sanatçı, yaratı sürecinde çoğunlukla sanatsal bir etkinlik içinde olmaz daha çok değişken bir duygu durum aşkınlığı yaşar. Kısaca doğurmakla yani acı çekmekle, yani estetik kaygının yansımaları ile doludur. Ortaya çıkan yaratının, başkaları üzerinde yarattığı duygu durumu ise estetik haz ile ilişkilidir. Bu bağlamda, sanat, sanatçı ve estetik üçgeni üzerinden ortak bir bağlam bulmak bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. Ve bu öyle bir şey olmalı ki, hem her şeyin merkezinde yer alıp olgu ve olayları birbirine bağlayarak, kavramsal bütünlüğü sağlamalı hem de var olmadığında görülmediğinde düşünülmediğinde sorun yaratmaktan uzak olmalıdır. Bu idea, sanatsal yaratı sürecinin üzerine inşa edildiği "psikoloji obje"dir. Psikolojik obje; sanatçı, sanatçının yaratısı ile estetik haz peşindeki tüketici/izleyicinin ortak paydasıdır. Onları bir araya getiren şey yapıttaki psikolojik objenin nasıl yansıtıldığı ve nasıl alımlandığıdır.

Sanatçının yaratı sürecindeki tutumu onun yapıtının odağında yer alan psikolojik obje ile yansıtılır. Bu anlamda, psikolojik obje sanatçının soyut sanatsal tutumunun yapıtına yansımasını sağlayan şeydir. Öyle ise tutum nedir? Sanatçının tutumu nasıl betimlenebilir.

Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir (Smith, 1968). Tanımdan da anlaşıldığı gibi, tutum ile psikolojik obje arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Bireyin tutumundan bahsedildiğinde soyut ve gözlemlenemeyen bir şeyden bahsedilmektedir. Bu gözlemlenemeyen ve somut olarak betimlenemeyen duygu ve düşüncenin somut olarak anlaşılması için bakılması gereken şey psikolojik objedir. Psikolojik obje tutumun somut yansımasıdır. Bu bağlamda, sanatçının geçmişten gelen sanatsal birikiminin yansıdığı sanatsal yaratısının yorumlanmasında başvurulan psikolojik objelerin betimlenmesi sanatçının sanatsal tutumunun anlaşılmasını da bir nebze olsun somutlaştırabilir. Sanatçı, yapıtı ile yaşamdan bir kesiti sanatsal tutumunun bir yansıması olarak bize iletmektedir. Kuşkusuz sanatçı yapıtı ile kendince bir şey anlatmaktadır. Anlatısını, sanatçının duygu ve düşünce bağlamından anlamamız tam olarak olanaklı değildir. Yapıtta kullanılan psikolojik obje/objeler, yorumlamada anlamlandırmada gereksindiğimiz temel ölçütler olarak düşünülebilir.

Bu çalışmada, sanat yapıtının yorumlanmasında, psikolojik objelerin nasıl ortaya çıkarılabileceği ve yapıtın nasıl yorumlanabileceği analiz edilmektedir.

Psikolojik Obje Kavramı Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve

Psikolojik obje; birey için anlam taşıyan bireyin farkında olduğu herhangi bir obje demektir (Kağıtçıbaşı, 2005). Bir birey için her şey psikolojik obje olabilir. Örneğin, sevdiği ve nefret ettiği kimseler, eşyalar, olaylar, kurumlar, fikirler, politik ideolojiler, dinler gibi (Tavşancıl, 2005). Bir şeyin psikolojik olarak bir değer ve anlam kazanabilmesi için, onun insan açısından uzay-zamandan bağımsız bir bağla ilişkilendirilmesi ve birey üzerinde duygu durum değişikliği yaratması beklenir. Anlık olarak beğendiğiniz ya da nefret ettiğiniz bir şey psikolojik obje değildir. Psikolojik obje yaşamda bir süreklilik ve tutarlılık gerektirir. Örneğin aşık olduğunuz insandan aldığınız ve uzun yıllar muhafaza ettiğiniz bir nesne sizin için psikolojik objedir. Annenizden kalan ve özenle koruduğunuz ve zaman zaman çıkarıp baktığınız bir saç tokası sizin için bir psikolojik objedir.

Bir birey için psikolojik obje olan şey bir başkası için olmayabilir. Öğretmenin sınıfta başarı açısından ilk üçe giren öğrencilerine hediye ettiği kitaplar, öğrencilerden biri için yaşamının büyük bir kısmında özenle koruduğu ve hatırladığı bir psikolojik objeye dönüşürken diğerleri için psikolojik objeye dönüşmeyebilir. Bu nedenle, yaşamın içinde neyin psikolojik obje olduğunu belirleyen şey objenin kendisi değil, objeye bireyin yüklediği anlamdır.

Sanatçılar da bütün insanlar gibi yaşamları boyunca yaşam ve insan biriktirirken bir çok şeyden etkilenirler. Bu etkilenmeleri onların yaşamında belli belirsiz izler bırakır ve niteliğine göre sanatsal tutumlarına yansır. Doğal olarak, sanatçıların da yaratılarında kullandıkları psikolojik objeleri vardır. Bu psikolojik objelerin neler olduğunun bilinmesi sanatçıyı ve yapıtını anlamayı kolaylaştıran bir kılavuza dönüşebilir.

Bir sanatçının yaratı sürecinde, yapıtında yer verdiği psikolojik objenin ne olduğu ve ona yüklediği anlam, yapıtın diğer insanlar üzerinde yarattığı etki ile yakından ilişkilidir. Ancak temelde, sanatçının yapıtında kullandığı şey öncelikle onun için ne anlam ifade etmektedir. Bunu bilmek bazen imkansızdır. Örneğin Vincent van Gogh için "sarı" bir psikolojik objedir. Bu psikolojik objenin sanatçı açısından tam olarak gerçek anlamını bilmemiz mümkün değildir. Çünkü "O" bu konuda konuşmamaktadır. Ama eserleri ortadır ve biz onlar üzerinde konuşabiliriz. Yani psikolojik obje olduğu yerde durmaktadır. Ancak anlam farklılaşmış, farklılaşmakta ve farklılaşmaya devam etmektedir. Psikolojik obje, sanatsal bir yaratıda, sanatsal formun oluşmasındaki ruhtur, bu ruhu görmek, algılamak ve yorumlamak, sanatçının yaratı sürecinden izleyici/tüketicinin alımlaması sürecine kadar kendi içinde değişir ve gelişir. Öyle ki, bazen yaratının sahibi bile yaratısına yabancılaşabilir. Çünkü, sanatçı açısından sanat yapıtının üretim sürecinde psikolojik obje olan şey daha sonra bu anlamını yitirebilir. Çünkü, zamanla psikolojik obje değerini ve anlamını kaybedebilir ya da tam tersine çok daha güçlü hale gelebilir. İnsanın yaşamı boyunca, dönemsel olarak değişen psikolojik objeleri olabilir. İnsan yaşamı boyunca sayılamayacak kadar çok psikolojik obje kullanabilir. Bu yaşamı ve insanı anlamlandırmanın yollarından biridir.

Yapıt veren bir sanatçı; yapıtını gören/izleyen/alılmayan bireylerin bilgi sahibi olması ya da öğrenmesi gibi bir kaygı duymayabilir. Aslında gerçekte bu konuda hiçbir kaygı duymaz hatta onun belki beğenilmek gibi bir kaygısı bile olmayabilir. Ama kesinlikle etkilemek ister, çünkü etkilemek psikolojik bir süreçtir ve sanatçının psikolojik objelerinin yaşama yansımasıdır.

Yapıtı üreten sanatçı, psikolojik obje olarak neyi kullanmıştır. Ne tür bir anlam yüklemiştir. Bu anlam, zamandan zamana göre değişmekte midir? Aynı şekilde yapıtı izleyen/tüketen birey, yapıtta psikolojik objeye ne anlam yüklemektedir? Bu soruların yanıtları sanata yüklenen anlamdan

bireysel estetik hazza kadar bir çok değer yüklemeler içermektedir. Bu değer yüklemelerin sosyo-politik ve psikolojik değişkenlerden bireysel farklılıklara kadar bir çok değişkeni içeren yapısal düşündürtücüleri vardır. Bunlar, basit olarak eğitim düzeyinden refah düzeyine kadar bir çok maddi ve maddi olmayan uyarıcı ile ilişkili görünmektedir. Fakir bir insan için pahalı bir eşya örneğin altın bir saat psikolojik obje olurken, zengin bir insan için sağlık sorunları yüzünden tüketemediği sıradan basit ve sıradan bir "mantı yemeği" psikolojik obje olabilir. Çünkü mantı yemeği fakir geçen çocukluğu ile çilekeş annesi arasındaki güçlü bir bağı ifade ediyor olabilir. Bu durumda, psikolojik objenin ne olduğundan ziyade ona yüklenen anlam önemlidir.

Psikolojik obje, ona yüklenen anlamla birlikte bir şey ifade eder denildiğinde; psikolojik objeye kimin anlam yüklediği de psikolojik obje analizinde farklı bir yer tutar. Sanatçının psikolojik objesinin farkında olması ve ona yüklediği anlam ile sanat yapıtı tüketicisinin psikolojik objenin farkındalığında olup olmaması ve ona yüklediği anlam birbirinden tamamen farklı ontolojik sorunlar olarak düşünülmelidir. Sanatçının psikolojik objesine yüklediği anlam sanatçının bilinç ve bilinçaltı süreçler yoluyla yüklediği anlamlar şeklinde iki farklı yolla analiz edilebilir. Bilinç analizi, sanatçının kendi yapıtına ilişkin sanki tüketici/izleyiciymiş gibi yaptığı yorumlamadır. Bilinçaltı süreçler yoluyla yapılan çözümlemeler ise sanatçının kendi içine yaptığı bir yolculuktur. Sırdır ve gizemlidir. Onu bilmemiz söylemediği konuşmadığı sürece olanaklı değildir.

Tüketici/izleyicinin bir sanat yapıtındaki psikolojik objeye yönelik analizi ise tamamen farklı ve öznel bir sorun alanıdır. Erinç'e göre (1998); bir sanat yapıtına 3 temel noktada yaklaşılmaktadır; birincisi diğer insanların yapıta ilişkin söylemleri, ikincisi sanat yapıtının kendisinden doğrudan elde edilen psikolojik izlenimler ve üçüncüsü yapıtı üreten sanatçı ile kurulan ilişkiden elde edilen psikolojik izlenimler. Üçüncü kaynaktan elde edilen izlenimler her zaman olanaklı olmadığı düşünüldüğünde, çoğunlukla birinci ve ikincinin toplamı bir yapıta ilişkin ileri sürülen duygu ve düşüncelerin temel kaynağını oluşturmaktadır.

Bununla ilgili Vincent van Gogh üzerinden bir çözümleme yapıldığında mesele daha kolaylıkla anlaşılabilecektir. Gogh (30 Mart 1853-29 temmuz 1890), denildiğinde ilk akla gelen şeylerden biri kulağını kesen deli ressam ve resimlerinde baskın olarak kullandığı sarı renktir. Bu bağlamda, Gogh denildiğinde akla ilk gelen temalardan biri olan sarı, bu durumda psikolojik obje olmak durumundadır. Bu psikolojik objenin anlamı ve değeri nedir denildiğinde ilk akla gelen, renkle ilişkili olarak; sonbahar, hüzün ve içsel bir yaşama sevinci olabilir. Ama bunun dışında anlamlar yüklenebilir mi?

Sarı renk; iyimserlik parlaklık, neşe, heyecan, hırs, özgürlük, açık görüşlülük, ilham, bilgelik, entelektüel bir bakış, yöneticilik duygularını yansıtır (Bakırcıoğlu, 2012; Andrews, 1995). Bu tanımlama açısından bakıldığında, Gogh resimlerinde bir şey bulabilmek mümkün görünmemektedir. Çünkü, onun resimlerinde doğal bir hüzün ve melankoli hissedilmektedir (Frank, 1985).

Sonuç

Sanatsal çalışmaların bir çok yönden analizi yapılabilir. Bu analizlerin hemen hemen hepsi dışarıdan yapılan niyet okumalardan öteye geçmemektedir. Bir ressamın resmi, bir heykeltraşın heykeli, bir bestekarın notaları nihayetinde dinleyici/izleyici üzerinde bıraktığı etkiye, hatta gün ve saatine, ruh haline bağlı olarak değişebilmektedir. Bu nedenle de, sanatçı ve yapıtına ilişkin değerlendirme ve analizler çok büyük oranda öznel ve tartışmalı kalabilmektedir. Kuşkusuz sanat ve sanat yapıtı değerlendirme ve analizlerinde öznellik kaçınılmaz oranda bulunmaktadır. Ancak, bu değerlendirme ve analizlere bir parça nesnellik katılabileceği düşünülmektedir. Bu nesnelliği

sağlamanın yolu ise, psikolojik obje kavramı üzerinden yapılacak psikolojik süreçlerle ilgili değerlendirmelerde yatmaktadır.

Psikolojik obje, birey açısından bir anlam ve değer içeren, bireyin yaşamı açısından etkileyici olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğuran şeylerdir. Bu şeyler, herhangi bir şey olabilir. Bir insan da bir nesne de birey açısından psikolojik obje olabilir. Örneğin aşık olduğunuz insandan aldığınız ve uzun yıllar muhafaza ettiğiniz bir nesne sizin için psikolojik objedir. Annenizden kalan ve özenle koruduğunuz ve zaman zaman çıkarıp baktığınız bir saç tokası sizin için bir psikolojik objedir.

Bu bağlamda, duygu durum zenginliği yaşamada ortalama insana göre daha fazla duyarlı olan sanatçıların, yaşamları boyunca sahip olduğu, nitel ve nicel psikolojik objelerin onların yapıtlarına yansımaması da düşünülemez. Sanatçıların, kişisel yaşantılarından yapıtlarına kadar psikolojik objelerin ve izlerinin görülmesi doğal karşılanmalıdır. Bir sanatçının psikolojik objelerinin neler olduğu bilindiğinde, yapıtına ilişkin değerlendirmelerin nesnelliğinin de bir parça artacağı düşünülmektedir.

Sanatçının psikolojik objelerinin betimlenmesi, psikolojik süreçlerin insan yaratıcılığı üzerindeki etkiliğinin betimlenmesi açısından yararlı sonuçlar verebileceği gibi, ne tür psikolojik objelerin yapıtlarda vurgulandığı bilindiğinde, özellikle çocuklar açısından geleceğe yönelik sanatsal çıkarsamalar da yapılabileceği düşünülmektedir. Örneğin, Vincent Van Gogh için resim sarı, sarı da resimdir. Doğal olarak, Gogh için tartışmaya açık olmayacak bir şekilde sarı onun temel psikolojik objesi olarak düşünülebilir. Bir yaz günü sıcak öğlen saatlerinde sarı renkli Auvers tarlalarının ortasında intihar ettiğinde ölüm onun için korkutucu değil, muhtemelen güler yüzlüydü.

Benzer şekilde, Auguste Rodin; Fransız heykelcisidir (Paris 1840- Meudon 1917). Rodin'in heykellerinde anatomik yapının yoğunluğuna rağmen, yapıtlarında ruhsal bir dünya hemen kendini belli eder. Onun heykellerine bir "içe kapanış hali" yansımaktadır (Turani, 2003). Rodin yapıtlarında, "karamsarlık" göze çarpan temel psikolojik objedir. Rodin bütün yaşamı boyunca statüko ile ters düşmüş ve bu onu bir çok sanatçı gibi ortalama yaşamdan yalıtmış yalnızlaştırmıştır. Ortalama toplumsal ilişkilerden uzaklaşmanın insan üzerinde yarattığı içsel baskı insan yaşamına, dolayısı ile yaratısına yansımaktadır. Bu yalıtma, yalıtılmışlık yapıtlarında karamsarlık ve içe dönüklük olarak karşımıza çıkmaktadır. Rodin heykellerine bakıldığında yalnızlık ve karamsarlık baskın olarak hissedilen bir duygudur.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere, psikolojik objeler sanatçının sadece yapıtlarında değil, yaşamlarında da etkileyici izler bırakmaktadır. Psikolojik objeler üzerinden bir sanat yapıtının çözümlenerek anlamlandırılması, sanat yapıtı eleştirilerine bir nesnellik katabilir ve genel kabul görmüş yorumların oluşmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

ANDREWS, T. (1995). Renklerle Tedavi, (Çev: Tuğrul Ökten), İstanbul: Arıtan Yayınevi.

BAKIRCIOĞLU, R. (2012). *Ansiklopedik Eğitim Ve Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Anı Yayıncılık

DOĞAN, M. H. (1998). Estetik, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

EDMAN, I. (1977). *Sanat Ve İnsan*, (Çev. T. Oğuzkan), İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

ERİNÇ, S. M. (1998) *Sanat Psikolojisine Giriş*, Ankara: Ayraç Yayınları

FRANK, H. (1985). Van Gogh, İstanbul: Alan Yayıncılık.

İSLİMYELİ, N. (1976). Sanat Terimleri Ansiklopedisi, Cilt: 2, Ankara: Sanat Yayınları.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.

SMITH, M.B. (1968). "Attitude Change" International Encyclopedia of the Social Sciences, Crowell and Mac Millan.

SONTAG, S . (1991). *Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş*, (Çev.: Y Salman-MG Sökmen) İstanbul: Metis Yayınları,

TAVŞANCIL, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi SPSS Veri Analizi*, Ankara: Nobel Yayınları.

TURANİ, A. (2003). *Çağdaş Sanat Felsefesi*, 4. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi.

YILDIRIM, A. Ve H. ŞİMŞEK (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Genişletilmiş 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.